

Vanhuuseläkkeelle jäännin vaikutukset terveyteen Suomessa

tutkimusneuvonantaja

Tarmo Valkonen

Etla

(c) PROMEQ 2017

Miksi tutkitaan?

- Eläkkeelle siirtymisen terveysvaikutuksista tiedetään Suomessa vähän, vaikka vanhuuseläkeiän huomattavasta nostosta on jo tehty päätös.
- PROMEQ: Lisääntyvätkö terveyserot? Eri sosioekonomisessa asemassa olevilla työ ja sen loppuminen ovat erilaisia. Tätä näkökulmaa on huomioitu vähän muissa tutkimuksissa.
- Muiden maiden tutkimustuloksia on vaikea verrata ja tiivistää. Suomessa on hyvät rekisterit.

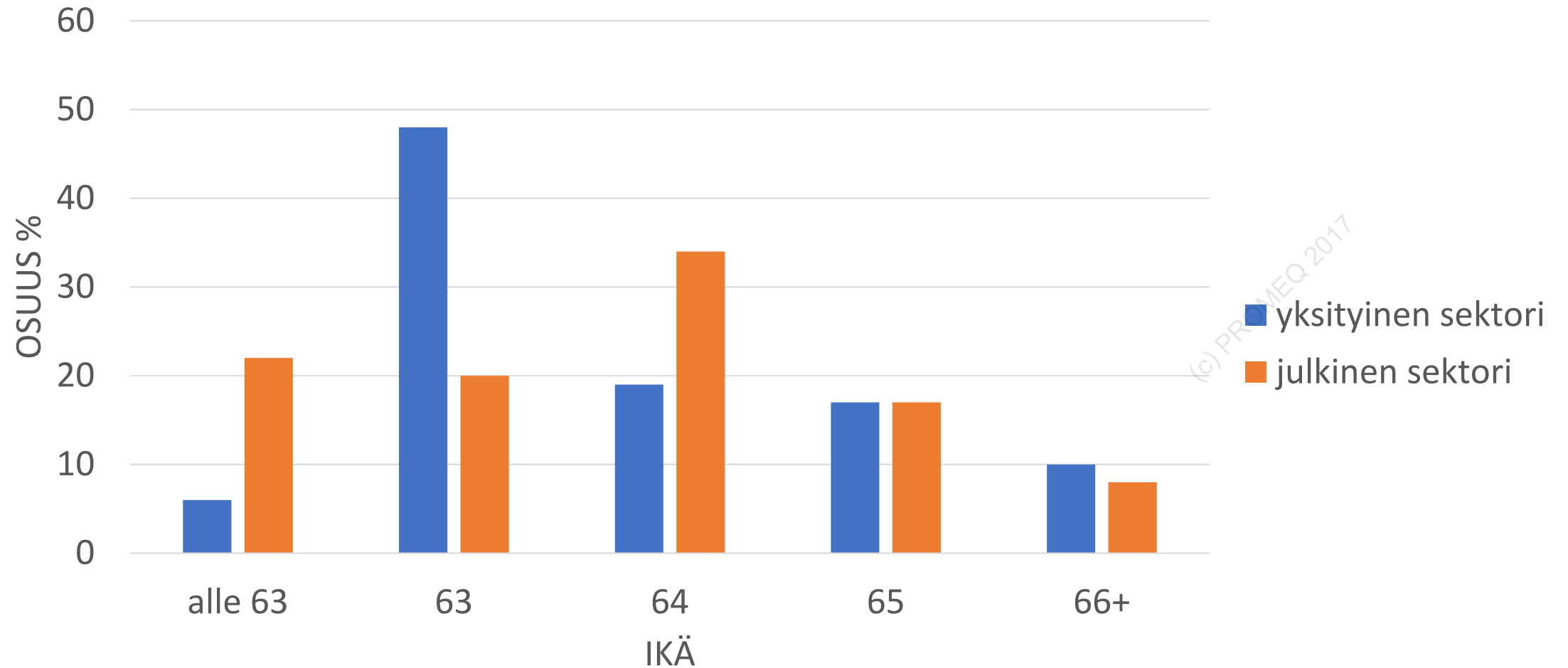
Siirtyminen eläkkeelle

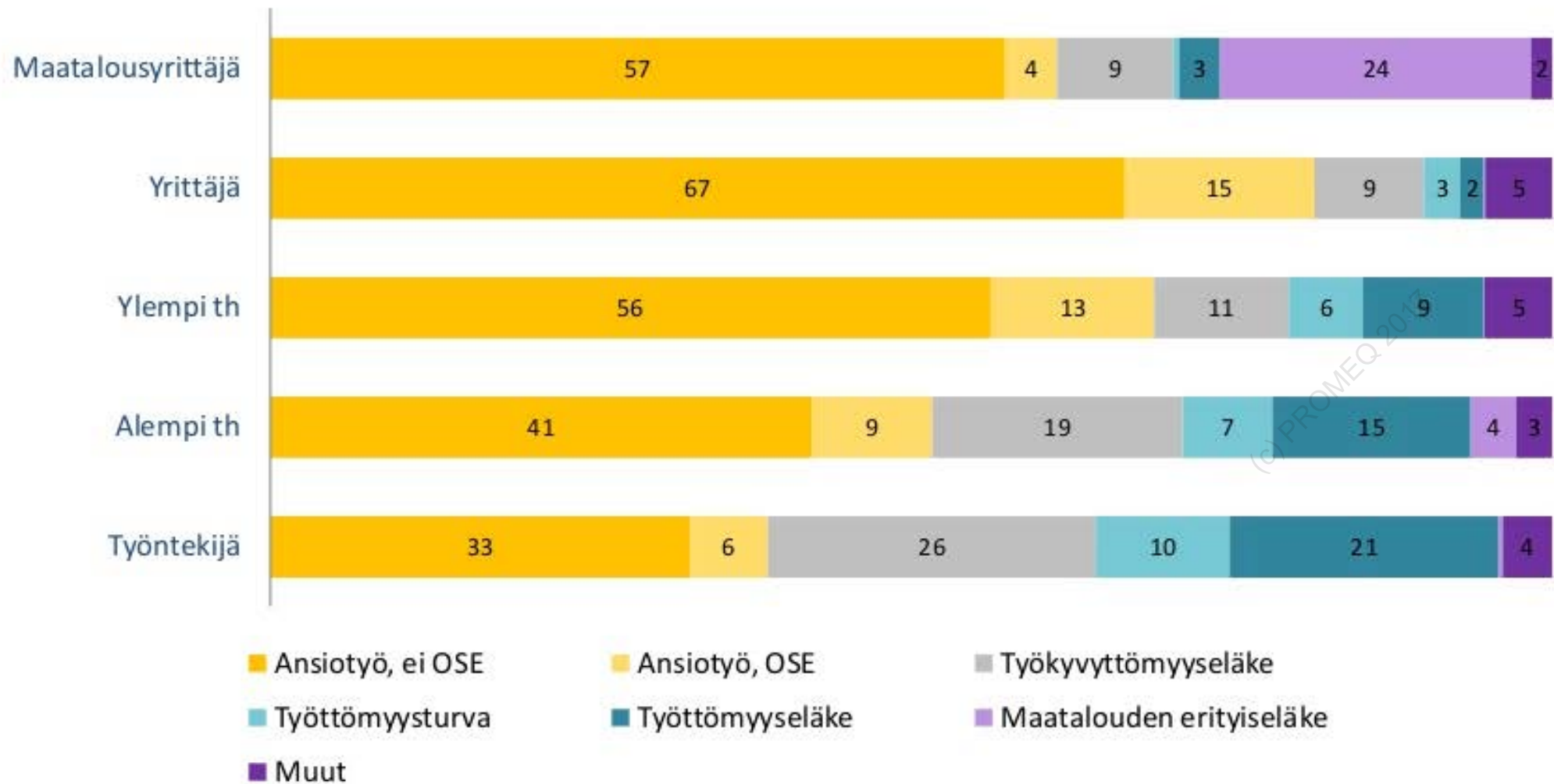
Siirryttäessä vanhuuseläkkeelle tapahtuu yleensä kolme asiaa, joilla kaikilla voi olla sekä negatiivisia että positiivisia vaikutuksia terveyteen.

- *Työnteko loppuu.* Työhön liittyvät stressitekijät poistuvat, mutta samalla tarpeellisuuden tunne, sosiaaliset suhteet ja työhön liittyvät fyysinen ja henkinen aktiivisuus ja virikkeet saattavat vähetä.
- *Vapaa-aika lisääntyy.* Terveyttä edistäviin aktiviteetteihin on enemmän aikaa, mutta myös sitä heikentäviin.
- *Tulot vähenevät.* Panostus parempaan terveyteen vie usein rahaa, mutta myös epäterveet elintavat tulevat kalliiksi. Hyväosaisilla on edelleen suuret tulot, pienituloisilla tulojen muutos on tyypillisesti vähäinen. Ei enää sairauden vuoksi menetettyjä työtuloja.

Siirtyminen työstä vanhuuseläkkeelle vuonna 2011

Vanhuuseläkettä edeltänyt toiminta vuonna 2011 vanhuuseläkkeelle siirtyneillä (sis. autom. muutokset)

Aiemmat tulokset muualta

- Aiemmat kansainväliset tutkimukset
 - Ensimmäiset tutkimukset 1990- ja 2000-luvulla - tulokset olivat hyvin vaihtelevia.
 - Usein data- ja menetelmäongelmia: poikkileikkaus- ja kyselyaineistot, eläkejärjestelmät hajanaisia, kausaalisuhteen täsmentämisessä puutteita.
 - Uusimmat tutkimukset: paljon huomiota syy-seuraussuhteen tilastolliseen analyysiin, tulokset osoittavat selvästi useammin terveyden paranevan siirryttäessä eläkkeelle.
- Tuloksia
 - Kognitiiviset kyvyt: Jos vaikutusta, niin pieni negatiivinen. Suuri vaihtelu maiden välillä.
 - Mielen terveys: Useimmiten joko ei vaikutusta, tai positiivinen.
 - Fyysinen terveys: Useimmiten joko positiivinen tai ei vaikutusta.
 - Sosioekonomiset erot: Harvoin huomioitu. Joitakin positiivisia vaikutuksia vaativia tehtäviä tekevien työntekijöiden ja ylempien toimihenkilöiden terveyteen.

Suomalaisia tuloksia

- Oksanen, ym. (2011):
 - Masennuslääkkeiden ostot vähenivät keskimäärin 23 % vanhuuseläkkeelle siirtymisen yhteydessä. Eniten ylemmillä toimihenkilöillä.
 - Masennuslääkkeiden ostot vähenivät mielenterveyssyistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä, mutta ei fyysisistä syistä työkyvyttömiksi joutuneilla.
 - Ajanjakso 1995-2004, julkisen sektorin työntekijät.
- Laaksonen, ym. (2012):
 - Psykelääkkeiden ostot jatkoivat tasaista normaaliin ikääntymiseen liittyvää kasvua vanhuuseläkkeelle siirtyneillä.
 - Psykelääkkeistä masennuslääkkeiden ostot vähenivät työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä. Muutokset olivat suurimmat toimihenkilöillä. Unilääkkeiden ja rauhoittavien lääkkeiden käyttö jatkoivat kasvua.
 - Ajanjakso 2000-2008, Helsingin kaupungin työntekijät.
- Leinonen, ym. (2013): samankaltaiset tulokset.
 - Ajanjakso 1997-2007, kansallisesti edustava otos.

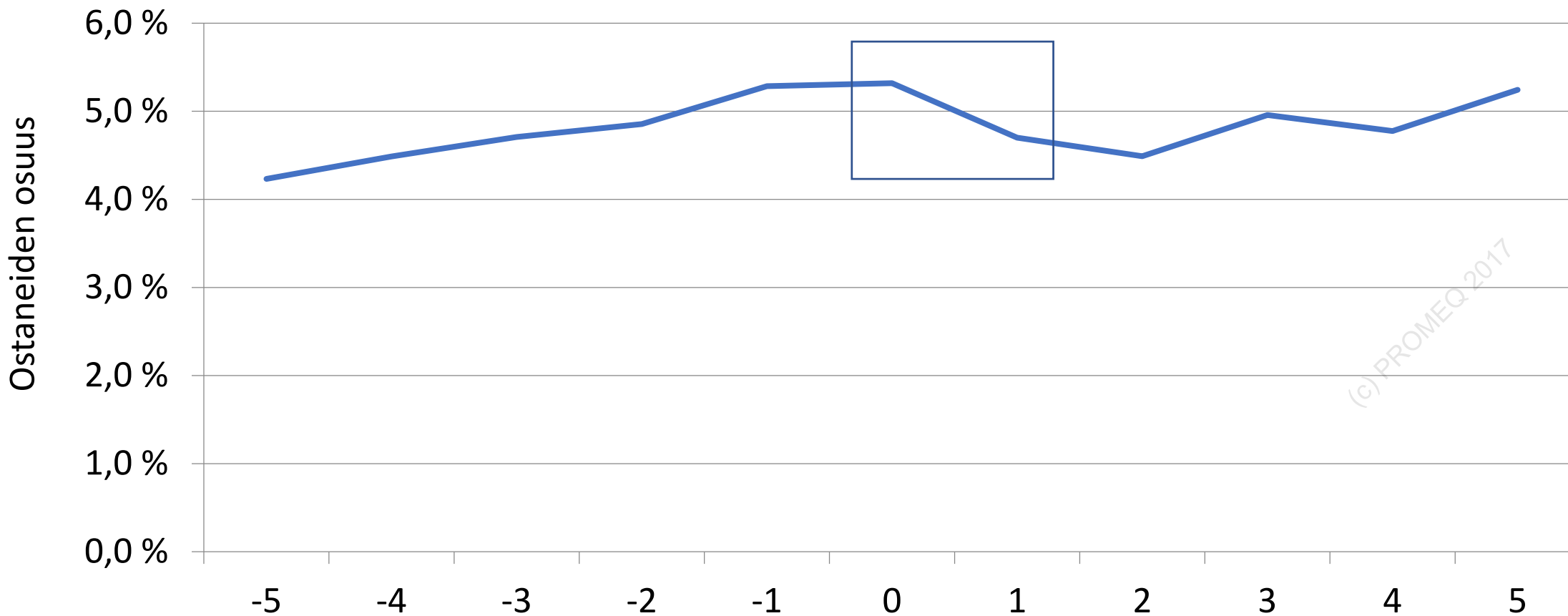
Tutkimusaineisto

- Yksilöaineisto jossa vuosittaiset toistomittaukset: vuosina 2005-2012 yksityisen sektorin työstä vanhuuseläkkeelle jääneet.
 - Yksityisen sektorin työntekijöillä sama eläkeiän alaraja.
 - Muilla kuin työstä eläköityvillä ja työntekoa jatkavilla ei tapahdu muutosta työaika/vapaa-aika-suhteessa, eikä niin suurta muutosta tuloissa.
- Sosioekonominen asema ja sukupuoli eroteltu.
 - On odotettavissa eroja esimerkiksi työn rasittavuuden suhteen.
- Muita mahdollisia selittäjiä: ikä, tulot, asumismuoto.
- Terveysmittarina tässä vaiheessa masennuslääkkeiden ostot, myöhemmin myös fyysisen terveyden mittarit.
 - Julkisen perusterveydenhuollon käyntidataa ei voi käyttää, koska eläkkeelle siirryttäessä työterveyshuolto loppuu.

(c) PROMEQ 2014

Masennuslääkkeiden ostot ja työstä vanhuuseläkkeelle siirtyminen

Etäisyys eläkkeelle jääntiin (eläkkeelle = 0, - vuosia ennen, + vuosia jälkeen)

(c) PROMEQ 2017

Miten tutkitaan?

- Suurimpana haasteena on käänteisen syy-seuraussuhteen eliminointi. Terveys saattaa vaikuttaa eläkkeelle siirtymiseen. Siksi usein negatiivinen korrelaatio.
- Jos terveyttä selittävät muuttujat saataisiin kattavasti mukaan päättelyn ongelmaa ei olisi. Tämä ei kuitenkaan ole yleensä/koskaan mahdollista.
- Tutkimusasetelmien tavoitteena jäljitellä satunnaiskokeen tulosta.
- Eliminoidaan yksilökohtaiset ajassa muuttumattomat tuntemattomat tekijät (FE=Fixed Effects -regressio).
- Kausaalisuuden suunta varmistetaan käyttämällä lakisääteistä eläkeikää (63 vuotta) instrumenttina toteutuneelle eläkeiälle (IV=Instrumental Variables -regressio).
- Tuloksena saadaan eläkkeelle siirtymisen vaikutus terveyteen ryhmässä, joka siirtyy 63-vuotiaana eläkkeelle.

Tuloksia

- Masennuslääkkeiden käyttö on kasvanut trendinomaisesti tutkimusajanjaksolla.
- Ostoja oli aineistossa vuotta ennen siirtymistä työstä vanhuuseläkkeelle 5,3 prosentilla. Naisilla lähes kaksinkertainen määrä miehiin verrattuna.
- Vuotta siirtymisen jälkeen ostoja oli 4,7 prosentilla.
- FE-IV -estimointitulosten perusteella ostot vähenevät 6,5 prosentilla eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Huomioitu iän ja vuosien myötä lisääntyvä käyttö.
- Tulos koskee yksityisellä sektorilla iässä 63 vanhuuseläkkeelle siirtyneitä.
- Sosioekonomisen aseman suhteen tehtävät tarkastelut ovat kesken. Viitteitä siitä, että suurimmat vaikutukset koskevat ylempiä toimihenkilönaisia.

Johtopäätöksiä

- Tuloksiamme mukaan yksityisellä sektorilla masennuslääkkeiden käyttö on vähentynyt siirryttäessä työstä vanhuuseläkkeelle.
- Käytetty FE-IV -menetelmä osoittaa vahvan syy-seuraussuhteen. Ilman sitä kausaalisuhteen kaksisuuntaisuus vääristäisi tuloksia ja tuottaisi merkittävästi vähäisemmän vaikutuksen.
- Vaikka tulos ei terveyserojen suhteen ole ongelmallinen, se antaa syyn pohtia keinoja työstressin vähentämiseksi työurien lopulla erityisesti nyt kun eläkeikää ollaan nostamassa.

Kiitos!

(c) PROMEQ 2017